

Azərbaycanda multikulturalizm dövlət siyasətinin prioritetlərindən biridir, milli və dini tolerantlıq yüksək dərəcədə təmin edilir. Bütün bunlar dövlətin həyata keçirdiyi siyasəti və xalqın iradəsini əks etdirir. Müxtəlif xalqların və dinlərin nümayəndələri ölkəmizdə bir ailə kimi dostluq şəraitində yaşayırlar.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Dövlətimizin başcısı İlham Əliyev aprelin 11-də Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin tabeliyində fəaliyyət göstərən Azərbaycan İlahiyyət İnstitutunun yeni binasının açılışında iştirak etməsi ilə bir daha çoxmillətli və çoxkonfessiyalı ölkəmizdə ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu din-dövlət münasibətlərinin yüksək səviyyədə olduğunu göstərdi. Xarakterik cəhət budur ki, Azərbaycanda milli və dini tolerantlıq dövlət səviyyəsində dəstəklənir, multikultural həyat tərzinin daha da möhkəmlənməsi üçün böyük işlər görülür. Ölkəmizin tolerantlıq modeli dünyanın bir çox universitetlərində, o cümlədən bu gün yeni binası istifadəyə verilən Azərbaycan İlahiyyət İnstitutunda öyrənilir.

Prezident İlham Əliyevin 9 fevral 2018-ci il tarixli sərəncamı əsasında Azərbaycan İlahiyyət İnstitutunun yaradılması xalqın tarixi ənənələrinə söykənən dini-mənəvi mühitin qorunub saxlanılması, inkişafı və dini fəaliyyətin təşkili sahəsində yüksək ixtisaslı milli kadrların hazırlanması baxımından səmərəli addımlardan biri olub. Sırr deyil ki, müstəqilliyin ilk illərində gənclərin dini təhsil almaq üçün İran, İraq, Suriya, Səudiyyə Ərəbistanı, Misir və digər ölkələrə üz tutmaları, bir çox hallarda destruktiv mahiyyətli təriqət və məzhəblərin ideoloji təsirləri altına düşmələri, mövhumatçılığa yuvarlanmaları milli maraqlarımızı və təhlükəsizliyimizi ciddi şəkildə təhdid edirdi. Bu, qeyri-səlim mənəvi mühit formalaşdıraraq, dözümsüzlük, fanatizm, ksenofobiya və ekstremizm kimi neqativ meyillər yaradırdı. İndi artıq bunun qarşısı konkret əməli işlərlə alınıb.

Tolerantlıq bənzərsiz milli dəyərdir. Bununla vətəndaşların dini etiqad, vicdan və təhsil hüquqları səmərəli realizə olunur. Ümummillilik liderimiz Heydər Əliyevin dillər əzbərinə çevrilmiş "Mən həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam" kəlamının məğzində və cəvherində həm də bəşəri keyfiyyətlərə unikal sadiqliyimizlə, bütün millətlərə, dinlərə və konfessiyalara hörmət bəsləməyimizlə öyünmək duyğusu var. Azərbaycanın dünya miqyasında əxlaqi və mənəvi reputasiyasını gücləndirən tolerantlıq xalqın sarsılmaz həmrəyliyindən, millətlərin qardaşlığından son içən möhtəşəm bir ağac timsalındadır.

Unudulmaz dahi şəxsiyyət olan Heydər Əliyev Azərbaycan ərazisində yaşayan milli azlıqların hüquq və azadlıqlarının, mədəni və dini dəyərlərinin qorunmasını çox mühüm vəzifə kimi görürdü. Ulu öndər 1999-cu ildə Azərbaycandakı dini konfessiyaların başçıları ilə görüşündə cəmiyyətdə tolerantlıq və multikultural dəyərlərin vəziyyətini şərh edərək demişdir: "Azərbaycan Prezidenti olaraq, mən məmnunam ki, ölkəmiz ictimai-siyasi sabitliyi qoruyub saxlayır, müxtəlif millətlərdən, müxtəlif dinlərdən olan, müxtəlif adətlərə, müxtəlif mədəniyyətə mənsub olan insanlar arasında dostluq münasibətlərini təmin edir. Elə bunun özü tolerantlıqdır, baxmayaraq ki, tolerantlıq çox geniş anlayışdır, özündə çox mənalıdır birlişdirir... Tolerantlıq münasibətlərin, terrorizmin, ekstremizmin, separatizmin olmasını tələb edir".

Qafqaza sürgün olunaraq, yüz ildən çox Göygöl rayonunda yaşamış almanların evlərinin özəlliyini saxlamaqla əsaslı təmir edilməsi alman irsinə göstərilən qayğı-nın təcəssümüdür. İkinci Dünya müharibəsi zamanı əsir düşmüş və Sumqayıtda işləməyə göndərilmiş almanların buradakı qəbiristanlığının

bərpa edilməsi əsl tolerantlıq nümunəsidir. Cəlilabad rayonunda milliyətcə rus olan molokanların icma halında yaşadığı Privolnoye kəndinin abadlaşdırılması bizim müxtəlif milli və dini kökənli insanlara heç bir fərq qoymadığımızın gözəl nümayəndəsidir. Bu sıraya Bakıda və bölgələrdə xristian, katolik, lüteran kilsələrinin qorunub saxlanması və restavrasiyasını, digər dini irs abidələrinə qayğı göstərilməsini də əlavə etmək olar.

Qarabağda erməni işğalçılarına qarşı ölüm-dirim mübarizəsində rus, yəhudi və digər millətlərdən olan həmyerlilərimizin də iştirak etmələri, bu torpaq uğrunda canlarından keçmələri tolerantlığımızın qürur doğuran nəticələridir. Birinci Qarabağ savaşında göstərdikləri igidliyə görə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı

Tolerantlıq bizim həyat tərzimizdir

adına layiq görülmüş Albert Aqarunovla Yuri Kovalyovun, İkinci Qarabağ müharibəsində qazi olmuş və medallarla təltif edilmiş Vladimir Karçaşkin və Denis Quzlayevin nümunələri dünyaya bəllidir. Qazi Denis Quzlayevlə Milli Qəhrəman Yuri Kovalyovun qızı Rəqinanın ailə həyatı qurması da xarakterik faktdır...

Mart ayında Roma papası Fransisk həzrətlərini Tacqoyma Günü münasibətilə təbrik edən Prezident İlham Əliyev xüsusi qeyd etmişdir ki, Azərbaycanla Müqəddəs Taxt-Tac arasında 30 il əvvəl yaranmış diplomatik münasibətlər bizim üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu ali səviyyəli səmimi dialoq və anlaşma olduqca sevindiricidir. Təbrikdə qarşılıqlı münasibətlərin möhkəmlənməsinə Fransisk həzrətlərinin şəxsi töhfəsi yüksək qiymətləndirilmiş, Heydər Əliyev Fondunun Vatikanda həyata keçirdiyi layihələr ölkəmizin dünyaya mədəni irsinin qorunmasına verdiyi önəm kimi qeyd edilmiş, dinlərarası və mədəniyyətlərarası konstruktiv dialoqun təşviqində Azərbaycanın öncül rolunun lazımlıca dəyərləndirilməsinə görə minnətdarlıq hissləri ifadə olunmuşdur.

Azərbaycançılıq məfkurəsinə uyğun olaraq tolerantlığın və mədəni, dini, linqvistik müxtəlifliyin qorunmasını təmin etmək, habelə ölkəmizi

dünyada multikulturalizm mərkəzi kimi tanımaq, mövcud modelləri tədqiq və təşviq etmək məqsədilə Azərbaycan Prezidentinin 15 may 2014-cü il tarixli sərəncamı ilə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi yaradılmış, 11 yanvar 2016-cı il tarixli sərəncamı ilə isə 2016-cı il "Multikulturalizm ili" elan edilmişdir. Eyni zamanda, 2017-ci il Azərbaycanda "İslam həmrəyliyi ili" olmuşdur.

Prezident İlham Əliyevin xeyir-duası ilə 2014-cü ildə Beynəlxalq Tolerantlıq Günü ilə əlaqədar Bakıda "Dini tolerantlığın möhkəmləndirilməsi (Azərbaycan modeli, ATƏT regionu və onun hüduqlarından kənarda çağırışlar)" mövzusunda beynəlxalq konfrans uğurla keçirilmişdir. Bu faydalı tədbirdə nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların təmsilçiləri, dövlət və hökumət rəsmiləri, tanınmış din xadimləri, alimlər və ekspertlər iştirak etmişlər.

2019-cu ildə Qoşulmama Hərəkətinə üzv ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından XVIII Bakı Zirvə görüşündə çıxışı zamanı cənab İlham Əliyev deyib ki, Azərbaycan zəngin tolerantlıq, multikulturalizm ənənələrinə malikdir. "On dörd il əvvəl İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və Avropa Şurasına üzv ölkələrin iştirakı ilə başladığımız Bakı Prosesi təşəbbüsü BMT tərəfindən də

dəstəklənib. BMT-nin Baş Katibi Antonio Gutierrez Bakı prosesini 2008-ci ildən bəri mədəniyyətlər arasında dialoqun təbliğinin ön cəbhəsi kimi dəyərləndirib. Bakı prosesinin məntiqi davamı olaraq təsis edilmiş və 2 ildən bir ölkəmizdə keçirilən Mədəniyyətlərarası Dialoq üzrə Ümumdünya Forumu artıq BMT Baş Assambleyasının qətnamələri ilə mədəniyyətlərarası dialoqun təşviq olunması üçün əsas qlobal platforma kimi tanınıb".

Təsədüfi deyil ki, Katolik kilsəsinin Azərbaycandakı yepiskopu Vladimir Fekete fəxrli Prezident İlham Əliyevi bütün bəşəriyyətə çox böyük töhfə verən tolerantlıq və multikulturalizm proseslərinin qaranı adlandırmışdır.

İnsanlara mənəvi saflıq, düzgünlük və ədalət, humanizm kimi fundamental bəşəri dəyərlərin təbliğində istisnasız xidmətlər göstərən Birinci vitse-prezident, UNESCO-nun və ICESCO-nun xüsusi nümunələri yetərincədir. Bakıda keçirilmiş mötəbər beynəlxalq tədbirlər, nümayəndələrimizin bu yöndə çalışmalarının dünya miqyasında təqdiri də buna misal ola bilər. Elə bu yaxınlarda AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsinin müdiri, fəlsəfə elmləri doktoru Xatirə Quliyeva Amerikanın nüfuzlu fəlsəfə jurnalının (International Journal of Philosophy) redaksiya heyətinə üzv seçilib. Bununla bağlı müxtəlif elm sahələri üzrə 400-dən çox jurnalı nəşr edən "Science Publishing Group" azərbaycanlı filosofa məktub göndərib. Məktubda

əməkdaşlıq müqavilələri var. Bir neçə il əvvəl fondun təşəbbüsü ilə Sarayevoda Srebrenitsa və Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə abidə ucaldılıb. Müqəddəs Məryəm kilsəsinin asma tavan şüşələri, Strasburq kafedralının pəncərələri, Həştərxanda müqəddəs Vladimir kilsəsinin önündəki meydanda Knyaz Vladimirin abidəsi, Luvr muzeyi, Versal sarayı və digər dini-mənəvi, mədəni ocaqlarda Heydər Əliyev Fondunun xətti ilə restavrasiya işləri görüldü. Prezident İlham Əliyevin Quba şəhərində "Soyqırımı Memorial Kompleksi"nin yaradılması ilə bağlı imzaladığı sərəncama əsasən, Heydər Əliyev Fondu orada möhtəşəm abidə-muzey inşa etdirib.

Azərbaycanda tolerantlığa xidmət nümunələri yetərincədir. Bakıda keçirilmiş mötəbər beynəlxalq tədbirlər, nümayəndələrimizin bu yöndə çalışmalarının dünya miqyasında təqdiri də buna misal ola bilər. Elə bu yaxınlarda AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsinin müdiri, fəlsəfə elmləri doktoru Xatirə Quliyeva Amerikanın nüfuzlu fəlsəfə jurnalının (International Journal of Philosophy) redaksiya heyətinə üzv seçilib. Bununla bağlı müxtəlif elm sahələri üzrə 400-dən çox jurnalı nəşr edən "Science Publishing Group" azərbaycanlı filosofa məktub göndərib. Məktubda

Xatirə Quliyevanın "Dünya süni intellekt sisteminin inkişafında Lütifi Zadə fenomeni" başlıqlı məqaləsinin onlarda ciddi maraq doğurduğu bildirilib.

Bütün bunlar bizim fərqli mədəniyyətlərə hörmət ruhumuzu ortaya qoyur. Amma, təəssüf ki, bəzi ərazilərdə "ermənilərə məxsus tarixi-mədəni abidələrin dağıdılması" ilə bağlı böhtan xarakterli qətnamə yaydığını xatırlayaq. Əsl həqiqətin Avropa parlamentarili saviyyəsində ermənilərin fətvəsi ilə təhrif olunması acı gülüş və təəssüf doğurur. Kimlərsə, beləcə, bilərəkdən fərqi varmaq istəmirlər ki, ermənilər bu torpaqlara gəlmədirlər, Qarabağa sonradan köçürülülər. Buna görə də onların burada nə qədim tarixi, nə də dərin mədəni irsi var. Ümumiyyətlə, dövlət yaradıb bu gün mövcud olduqları ərazilər də Azərbaycan torpaqlarıdır. Bəs, Avropa Parlamenti nə üçün maraqlanırmı ki, həmin ərazilərdən qovulmuş azərbaycanlıların sahib olduqları mədəni irsin taleyi necə oldu? Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə işğal zamanı nəinki Azərbaycana məxsus məscidlər, dini, tarixi, mədəni abidələr, hətta təbiət nədən erməni vandalları tərəfindən vəhşi təzavüzə məruz

qaldı? Təbii ki, bu, hamıya yaxşı məlum olan ikili standartların, qərəzli yanaşmanın təzahürüdür...

Vətən müharibəsinin qızgın vaxtında, 2020-ci il oktyabrın 15-də Prezident İlham Əliyev "France 24" televiziya kanalına müsahibəsində deyib: "Onu qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycan dini tolerantlıq səviyyəsi çox yüksək olan bir ölkədir və bu, bütün aparıcı beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qeyd olunmuşdur. Zəti-müqəddəsleri, Vatikanın rəhbəri, Roma papası Fransisk Bakıya səfəri zamanı açıq şəkildə demişdir ki, Azərbaycanda mədəniyyətlərarası və dinlərarası dialoqun səviyyəsi çox yüksəkdir".

Yeri gəlmişkən, ölkəmizdə fəaliyyət göstərən dini konfessiyaların rəhbərlərinin XX əsrin qanlı faciələrindən biri olan, insanlıq əleyhinə ən ağır hərbi cinayətlər sırasında yer alan Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümü ərəfəsində dünya ictimaiyyətinə müraciətində bildirilir ki, bu soyqırımı hərbi təcavüz zamanı Ermənistan hərbiçiləri tərəfindən dinc azərbaycanlı əhaliyə qarşı törədilmiş hərbi cinayətlərin ən dəhşətlisidir. Müraciəti imzalayanlar dünya dini liderlərini, parlamentləri, BMT və digər beynəlxalq təşkilatları Holokost, Xatın, Srebrenitsa və s. bəşəri cinayətlər kimi, Xocalı soyqırımına da ədalətli və obyektiv hüquqi-siyasi qiymət verilməsinə dəstək olmağa çağırmış, regionumuzda hər hansı hərbi aqressiyaya, müharibə və nifrət çağırışlarına, dini və etnik dözümsüzlüyə, revansizm meyillərinə son qoyulmasına, dövlətlər və xalqlar arasında mehriban qonşuluğun, sülhün və əmin-amanlığın bərqərar edilməsinə tərəfdar olduqlarını bəyan edərək, dünya ictimaiyyətinə bu uca məqsədlər naminə səfərbər olmağa, xüsusilə də Erməni Apostol kilsəsinin bəşəri dəyərləri, sülh və barışqı ideallarını təbliğ etməyə dəvət etmişlər...

Azərbaycan İlahiyyət İnstitutunun yeni binasında yaradılan şəraitlə tanış olan Prezident İlham Əliyevə məlumat verilib ki, burada İlahiyyət fakültəsi, Dinşünaslıq, İslamşünaslıq, Dillər və İctimai fənlər kafedraları fəaliyyət göstərir. İnstitutda ali təhsil pilləsinin bakalavriat, magistratura və doktorantura səviyyələri üzrə yüksəkixtisaslı kadrlar hazırlanır. İnstitutda dinşünaslıq və islamşünaslıq ixtisaslarının müxtəlif fənləri ilə yanaşı, sosial və humanitar fənlər, həmçinin ingilis, ərəb və ibri dilləri tədris olunur. Qeyd edək ki, Bakının Yasamal rayonunda inşa olunan beşmərtəbəli binada inzibati və sinif otaqları, kitabxana, kişilər və qadınlar üçün ayrı-ayrılıqda dəstəməz və namaz otaqları, həmçinin mətbəə yaradılıb. Hazırda institutda 277 tələbə təhsil alır, onların təlim-tərbiyəsi ilə 43 müəllim məşğul olur. Müəllimlər tədris prosesi ilə yanaşı, dinşünaslıq və islamşünaslıq sahələrində elmi tədqiqatlar aparır, dərslik və monoqrafiyalar yazır, ölkədaxili və beynəlxalq elmi tədbirlərdə iştirak edirlər.

Müasir dövrün informasiya müharibəsi şəraitində bilikli, savadlı olmaq, tarixi və elmi tədqiqatlara istinad edərək dünyaya Vətənimizin zəngin mədəniyyətini və tarixini tanımaq hər bir ziyalının və vətəndaşın məvəni borcudur. Azərbaycanda əhalinin 96 faizinin İslam dininə etiqad göstərməsi fonunda ölkəmizdə dinin elmi əsaslarla, vahid konsepsiya əsasında öyrənilməsi və təbliği, neqativ mahiyyətli maarifləndirmə cəhdlərinin qarşısının alınması son dərəcə vacibdir. Bu baxımdan yeni binasının açılışında cənab İlham Əliyevin iştirak etdiyi Azərbaycan İlahiyyət İnstitutunun da üzünə böyük məsuliyyət düşür.

Əli NƏCƏFXANLI,
"Xalq qəzeti"